

Az én '56-om, már ha van olyan

0.

Manapság a nagy sorsfordulók emlékidézésével tele a média – oly sok mindennek van évfordulója, jószerevével az évfordulókról szól átpolitizált életünk –, az ember csak kapkodja a fejét: x született, y meghalt, sokadik csata és háború, megannyi dátum és esély a politikának... Így aztán nem kell csodálkozni azon, hogy a fentiek kapcsán többnyire a politikából csorognak át a szavazatvadász-mondatok, melyekben évszámok villódnak, melyek apropóján a nemzet lelkiismeretére apellálnak ilyen vagy olyan okból. Mert ugye mindig választás előtt állunk! Mindig van politikai oldal, amelyik a hatalmat meg akarja tartani, illetve meg szeretné szerezni azt. Jobbára erről szól a demokrácia, sajnos.

Minderről a klasszikussá lett elszólás jut az eszembe, hogy ugyebár van jó turul, meg van rossz turul... Balos meg jobbos és liberális! Szegény kerecsensólyom meg mit sem sejtve fog zuhanórepülésbe a prédának esélyt sem hagyva. Szóval, átpolitizált mindennapjaink okán nem igazán szeretek megszólalni, hiszen a lármás kakofóniát felesleges erősíteni. Aztán valami módon mégiscsak beállok a sorba, és meggyőződésem ellenére pacsirtaálcás sirályként mondom a magamét. Most éppen '56-ról, vélt vagy valós, de mindenképpen személyes érintettség okán.

Többször írtam már erről, mi több, családi együttlétek idején elő-előkerül a téma, de sokadjára is úgy jártam vele, mint a Doberdóról visszatért obsitos bakák: rajtam kívül senkit nem hozott lázba a történet. Pedig mindent megpróbáltam! Csendes, sorozat- és focimeccsmentes estéken hozakodtam elő a történettel, olyankor, amikor úgy véltem, a figyelem központjában vagyok. De csak annyit értem el, hogy fiam, aki pályája kezdetén tanárnak készült, és hallgatott pedagógiát meg fejlődéslelektant, mindössze annyit mondott, hogy valós emlékeim nem lehetnek

az eseményekről, hiszen akkor még csak egy-éves voltam, márpedig az emlékek hároméves korig törlődnek! „Az agy *reszettel*, érted?” Úgy vélte, jobban bevésődik borsónyi agyamba, amit mond, ha számítógépes szakkifejezést használ.

Konokságomban mégsem akartam, akarom veszni hagyni ezt a már magam sem tudom mi-csodát, nevezzük hát a fentiek dacára is „emlék”-nek az alább kifejtendőket!

A szép októberi napok évről évre újfent eszembe juttatják a „törlődött emlékeket”, és ekkor, mint egy házaló, elindulok, hogy tanúkat keressek emlékigazamhoz.

Végigjárom a még élő családtagokat, bár már ennek a mondatnak csak múlt időben van létjogosultsága, hiszen azok közül, akik akkor ott, a kiskonyhában körbeülték a rádiót, mára már csak én vagyok életben.

I.

Hogy is van ez?! Majdnem pontosan egy évvel és egy hónappal a magyar forradalom kitörése előtt születtem Közép-Bácskában, Topolyán, ahol akkoriban még a lakóházak előtt álló diófák törzsét – legalábbis a Széles utcában – fehérre meszelték, amit anyám nagyon elítélt, mondván: a mész megégeti a fák kérgét.

No de nem erről akarok írni, hanem a forradalom emlékeről, pontosabban arról, hogy egyévesen, egy hónaposan és egy-, majd többnaposan milyen emlékeim maradtak a bérelt Széles utcai ház nyári konyhájának kartonpapírral leterített asztaljáról, ahol esténként, lefekvés előtt játszhattam még egy keveset.

A konyha egy különálló épület volt, a nagykaputól jobbra, mögötte, de még a virágágyások előtt is állt egy hatalmas diófa. Ahogy már fentebb említettem, a ház előtt is azok voltak, melyeknek törzsét anyám meggyőződése ellenére fehérre meszelte, így igazodván a szomszédokhoz.

Négyen laktunk itt: apám, anyám és a mindig feketében járó, akkoriban már régen elvált asszonyként élő nagyanyám, no meg én, a már csetlő-botló gyerekeMBER.

A nap nagyobb részében anyámmal ketten voltunk a portán. Nagyanyám korán elment a kórház mosodájába, apám meg a Május 1. gyárba járt a vasúton túlra, és mindketten csak délután értek haza.

A délelőttök többnyire azzal teltek, hogy anyám aggódva figyelte tétova lépteimet. Önfeledten gyalogoltam végig a virágágyások között, melyekbe többnyire sarkantyúkat ültettek, mert az ernyőszerűen szétterülő levélzetű virágok elnyomták a gyomnövényeket. Iszkoltam, akár ha múlt idővel versenyeztem volna. No, azért voltak még gondjaim az iszkolással, hiszen többször elbotlottam, letenyelereltem. Néha négykézláb, mászva folytattam úttalan utamat, de közben felfedeztem az udvart, a pincét és a padlást, majd a kút körül settenkedtem nemegyszer. Nyár elején a kislibák keltették fel a kíváncsiságomat. Papírdobozban voltak a puha sárga kis jószágok, és sűrűre vetett kukorica levelét, mislinget ettek. Csak simogatni volt szabad őket, pedig oly szívesen kézbe vettem volna bármelyiküket. Őszre már tollas, nagy, fehér, acélkék szemű madarak lettek, és nagyon tudtak csípni. Nem is mentem a közelükbe. Inkább a szomszédék vörös kanmacskájával barátkoztam. Mivel kutyánk nem volt, a kandúr rendszeresen a fal tövében aludt a napon, s tőlem nem futott el, hagyta, hogy bundáját megérintsem.

Nagyanyám érkezett haza előbb, hát eléje lehetett futni a téglaszlopos folyosón, amit gangnak mondtunk. Futottam is, de elbotlottam, és homlokom a téglák sarkába ütöttem. Míg élek, a sérülés nyomát viselem. Friss disznózsírral kenték be a sebet. A zsír lassan olvadt, az arcomon lefolyt, s a nyakamon elérte inggalléromat. Lucskos, zsíros lettem, és a sírást csak akkor hagytam abba, amikor apám hazaért, a diófához támasztotta kék „Partizán” kerékpárját, leguggolt kitért karokkal, és nevetve megkérdezte: Hát hol az én kisfiam?

II.

Az este lassan jött, és mindent feketére festett. Az udvar és a nagy parasztház eltűnt a sötétségben. A konyhában lámpa világolt, egy hatvanas

éggő, ahogyan a szüleim mondták. Az ajtó üvegén átszűrődő fény hosszú csíkot világított meg a konyha bejárata előtt. Ha kinyílt az ajtó, akkor látszott a járda, amely csupa darab, negyed, fél meg háromnegyed, igencsak kopott téglából volt kirakva.

Október végére már magabiztossá lett a járásom, aminek úgy örültem, hogy az ébrenlétek örökös járkálással teltek. A délelőtt és délután a kerti utakon telt, jószerevével mindig útközben voltam. Anyám néha rám szólt: Vigyázz a virágokra! Vagy: Oda ne menj! De hogy hol volt az oda, azt nem tudtam.

Estére már beszorultunk a konyhába. A spartheltben tűz égett, kellemes, álmosító meleget árasztott. Az asztal alatt nagy kartonpapír terpeszkedett, azon játszhattam. A lelógó terítő alól ráláttam a kisszekevényen álló Tesla rádióra. Ez volt a család büszkesége, még születésem előtt vásárolták. Világvevő volt! Leginkább zölden világító varázsszeme vonzott, amely ha állomást kerestek, összehúzódott, szinte csak egy vonal volt, majd pillanatokra teljes zöld foltá változott. Fekete gombjait nem volt szabad bántanom. Ha néma volt, nem világított, akkor sem mehettem a közelébe. Nem gyerekeknek való, mondták.

Szóval, azon az októberi estén történt valami, mert a máskor csendesen beszélgető szüleim a rádió köré ültek, és sokáig szótlánul hallgattak.

Aztán a következő napokban délelőtt és délután is szólt a rádió. Majd a szomszédék, a vörös kandúr gazdája is átjöttek híreket hallgatni. Sokáig időztek, aminek nagyon örültem, mert tovább játszhattam, mint rendszeren szabad volt.

A felnőttek többnyire hallgattak, de néha hangosan, néha suttogva beszélgettek. Aztán apám kikísérte a vendégeket, majd miután bejött, még anyámat hallgatta figyelmesen. A törékeny asszony esténként beszélte ki magából a napi némaságot.

III.

Egy meleg, október végi napon látogatóban voltam anyámnál, és eszembe jutott az én '56-os emlékem. Mint egy kisdiák a leckét, úgy mondtam fel a bennem kavargó emlékmorzskákat. Anyám kék szemében csodálkozás tükröződött. Hogy te miket tudsz?! – jegyezte meg. Majd elkezdett beszélni arról, hogy sok börtöntöltelék

is kiszabadult akkor, hogy a volt nagyurak így-úgy, de vissza akartak mindent csinálni, meg az oroszok... Szóval, ahogy az már lenni szokott: semmiben nem értettünk egyet.

Végül azt mondta, hogy a Szabó családot hallgatták esténként a szomszédokkal. Bosszankodva jöttem el tőle. Szokása szerint a kapuig kísért, megvárta, míg beülök az autóba, ott állt a nagykapuban, keze a kilincsen. A visszapillantó tükörből láttam, hogy hosszan nézett utánam.

Hát, valójában semmire sem jutottunk. Azért évente egyszer, októberben visszatértünk a témára, ő mindig mondott néhány újabb adalékot, de mindig az olvasmányélményei alapján. Tisztelettudóan meghallgattam fejtegetéseit, akár apám egykoron, de többnyire nem reagáltam a hallottakra. Nem sokkal a halála előtt, talán éppen az előző őszön, éppen ő hozta fel a témát. Tudod – mondta –, az egy nagyon szép, meleg október végi idő volt. A rádiót napközben nem hallgattam. Este, vacsorakor csaptuk fel, bemondták a híreket, ha volt rádiójáték, azt meghallgattuk. A Szabó családra mindig átjöttek a

szomszédok. Öreganyád a végét többnyire elaludta, eltörődött a nap végére.

Akkor bemondták a tüntetéseket meg a rádió ostromát. Másnap már a szomszédokkal együtt hallgattuk a híreket. Nekik nem volt rádiójuk, hát átjöttek... De beszélni nem igen beszéltünk arról, hogy mi történt odaát. Tudod, közel volt még '44 emléke. Nem akartunk bajt, nem bízunk senkiben. Mert nem is lehetett, azok olyan idők voltak. Te tényleg emlékszel a rádióhallgatásra? No látod, ezért nem lehet gyerek előtt nem neki való dolgokról beszélni!

Aztán anyám is elment. Már nem volt alkalmam megmondani neki, hogy a Szabó családot csak 1959-től hallgatták, mert akkor indult a rádiójáték.

Egyedül maradtam az emlékeimmel, meg a kétellyel, hogy valósak-e, vagy csak képzelem őket. Mára végképpen nem tudom, mit gondoljak, mert néha olyan valósnak tűnik mindaz, amit lehet, hogy későbbi emlékekből raktam össze. Az én '56-om... Már ha valóban volt, van olyan, minden bizonnyal csak bennem él.

